

ELEKTRON DOSKA TARIX VA GEOGRAFIYA DARSLARIDA IMKONIYATI CHEKLANGAN O'QUVCHILAR UCHUN "CHEKSIZ DUNYO"

Madraximova Ra'noxon Erkindjanovna

*Respublika imkoniyati cheklangan shaxslar uchun ixtisoslashtirilgan maxsus
texnikumi tarix va geografiya fani o'qituvchisi*

Bugungi kunda ta'lim tizimida - barcha bolalar uchun teng imkoniyatlar yaratish asosiy maqsadga aylangan. Ayniqsa, imkoniyati cheklangan o'quvchilar uchun dunyoni anglash, o'tmish va bugunni tasavvur qilishda elektron doskalar haqiqiy "oina" vazifasini o'tamoqda. "Cheksiz dunyo" tushunchasi aynan shu texnologiyalar orqali hayotga ko'chmoqda. Har bir bolaning dunyoqarashi uning jismoniy holatidan qat'iy nazar, keng va cheksiz bo'lishi lozim. Tarix va geografiya fanlari insoniyatning o'tmishi va biz yashayotgan sayyoraning tuzilishi haqida fundamental bilimlar beradi. Biroq, harakatlanishi cheklangan, ko'rish yoki eshitishda muammosi bor o'quvchilar uchun an'anaviy o'qitish usullari biroz torlik qilishi mumkin.

"Cheksiz Dunyo" konsepsiyasi elektron doskalar orqali ushbu to'siqlarni bartaraf etishni ko'zda tutadi. Bu texnologiya darsni oddiy ma'ruzadan jonli jarayonga aylantirib, har bir o'quvchiga fanni o'z imkoniyatidan kelib chiqib o'zlashtirishiga yordam beradi. Geografiya darsi imkoniyati cheklangan o'quvchilar uchun ko'pincha qiyinchilik tug'dirishi mumkin. Biroq elektron doskalar bu to'siqlarni quyidagicha bartaraf etadi: elektron doskalar yordamida o'quvchilar sinfdan chiqmagan holda Everest cho'qqisiga chiqishi yoki Amazonka o'rmonlarini kezishi mumkin. Ko'rish qobiliyati past o'quvchilar uchun tasvirni bir necha barobar kattalashtirish, ranglar kontrastini o'zgartirish imkoniyati mavjud.

Geografiya darslarida asosiy qurol xaritadir. Elektron doska esa xaritani shunchaki qog'oz emas, balki jonli va boshqariladigan olamga aylantiradi. Tayanch-harakat tizimida nuqsoni bor bolalar uchun qalam yoki qo'l harakati bilan xaritada ob'ektlarni siljitish, daryo va tog'larni belgilash darsni qiziqarli o'yinga aylantiradi.

Oddiy doskadan "jonli" olamga elektron doska — bu shunchaki katta ekran emas. Imkoniyati cheklangan talaba uchun bu dunyoni yaqinroqdan ko'rish, eshitish va his qilish vositasidir. Tayanch-harakat a'zolari shikastlangan o'quvchilar sinfdan chiqmay turib, dunyoning narigi chekkasiga sayohat qilishi, ko'rish qobiliyati zaif o'quvchi esa kichik xaritani ulkan hajmda ko'rish mumkin. Siz maxsus xaritalarni ochib, bitta shahar yoki tog' tizmasini butun doska bo'yicha kattalashtirib berishingiz mumkin. Ko'rish qobiliyati zaif bo'lgan o'quvchilar uchun xaritada mayda yozuvlarni o'qish katta qiyinchilik tug'diradi. Elektron doska yordamida o'qituvchi har qanday hududni ekranda bir necha barobar kattalashtirib ko'rsatishi mumkin. Bu o'quvchiga tog' tizmalari, daryolar oqimi va mamlakat chegaralarini aniq ko'rib, tahlil qilish imkonini beradi. An'anaviy xarita ikki o'lchamli. Elektron doska esa relyefni uch o'lchamli formatda ko'rsata oladi. Bu, ayniqsa, fazoviy tasavvuri shakllanishida yordamga muhtoj bolalar uchun muhim. Ular ekranda vulqonning otilishini yoki okean tubining

chuqurligini vizual tarzda ko'rib, tushunchani xotiralarida mustahkam saqlab qoladilar. Bu harakat orqali o'quvchilarda tasavvur va o'ziga bo'lgan ishonch shakllanadi.

Tarixiy jarayonlarni tushunish uchun o'quvchi o'sha davr muhitiga kira olishi kerak. Elektron doska bu borada "vaqt mashinasi" vazifasini o'taydi. Tarixiy voqelikni "jonlantirish" tarix darslarida quruq matn talabani tez charchatadi. Elektron doska orqali tarixiy janglar yoki shaharlarning namoyish etish, masalan, "Qadimgi Rim" mavzusida talabalar Kolizey ichida "aylanib" yurishlari mumkin. Fanlararo bog'liqlik: geografik joylashuvni tarixiy voqea bilan bog'lashda doskaning ekranini ikkiga bo'lib, bir tomonda xarita, ikkinchi tomonda o'sha joyning tarixiy suratini ko'rsatish xotirani mustahkamlaydi. "Tushunish oson" — vizual va audio eshitishida yoki aqliy rivojlanishida o'ziga xosligi bor talabalar uchun elektron doska eng yaxshi yordamchidir. Geografik ob'ektlarni ko'rsatayotganda o'sha joyning tabiat tovushlarini (shamol, dengiz, qushlar) qo'yib berish darsni jonli ekskursiyaga aylantiradi. Tarix fani darslarida esa tarixiy davlatlar chegarasini yillar bo'yicha o'zgarishini ham ko'rsatish mumkin.

Jismoniy harakati cheklangan (aravachada harakatlanadigan) o'quvchilar uchun dunyoning mashhur muzeylariga borish imkonsizdek tuyulishi mumkin. Elektron doska orqali o'qituvchi ularni Luvr, Ermitaj yoki Samarqanddagi Afrosiyob muzeyiga virtual olib kiradi. O'quvchi ekrandagi eksponatlarni o'z qo'li bilan "aylantirib" ko'rishi, devoriy suratlarni yaqinlashtirishi mumkin.

Xulosa qilib aytganda, imkoniyatlar chegaralanmagan elektron doska-bu o'qituvchining qo'lidagi eng kuchli quroldir. Imkoniyati cheklangan o'quvchilar uchun darslarning bunday interaktiv tarzda o'tilishi ularning dunyoqarashini kengaytiradi va texnikumda olayotgan bilimlari hayotiy ekanligini isbotlaydi. Eng muhimi, o'quvchilar o'zini dars jarayonining faol ishtirokchisi sifatida his qiladi. Tarix va geografiya darslarida elektron doskalardan foydalanish shunchaki dars o'tish usuli emas, balki bolaning hayotdagi to'siqlarini texnologiya kuchi bilan yengish jarayonidir. Tarix va geografiya fanlari orqali biz bolaga o'tmishni anglash va kelajakni qurishni o'rgatamiz. Elektron doska esa ushbu jarayonda jismoniy cheklovlarini virtual imkoniyatlarga aylantiruvchi asosiy vositadir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. L. Mo'minova. "Maxsus pedagogika". – Toshkent, "O'qituvchi", 2013.
2. Shoir Ergasheva. "Tarix o'qitish metodikasi". – Toshkent, 2012.
3. A.N.Valiev. "Geografiya o'qitishda innovatsion texnologiyalardan foydalanish". – Toshkent, 2017.
4. M. Isakov. "Elektron ta'lim resurslarini yaratish va ulardan o'quv jarayonida foydalanish". – Toshkent, 2020.